Maa- ja metsätalousministeriö/Ruokaosasto
Hankejohtaja Kirsi Heinonen
Lainsäädäntöneuvos Johanna Wallius
Ylitarkastaja Sara Vänttinen

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI RUOKAVIRASTOSTA JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 8/2018 VP)

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Ruokavirastosta. Lailla perustettaisiin maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle uusi virasto, johon yhdistettäisiin Elintarviketurvallisuusviraston ja Maaseutuviraston tehtävät. Voimassa olevat Elintarviketurvallisuusvirastosta ja Maaseutuvirastosta annetut lait (25/2006 ja 666/2006) kumottaisiin.

Virastojen yhdistämisen tavoitteena on yhtenäistää ja selkeyttää hallinnon rakenteita, tehostaa toimialan kokonaisohjausta, edistää toimintatapojen uudistamista ja valvontajärjestelmän kehittämistä paremmin kokonaisuutena sekä lisätä elintarvikeketjun yhtenäisyyttä ja toimijoiden näkökulman huomioon ottamista viranomaistoiminnassa. Yhdistämisen myötä virastohallintoon liittyviä päällekkäisyyksiä voidaan poistaa, mikä saa alkuvaiheen jälkeen aikaan kustannussäästöjä.

Elintarviketurvallisuusvirastosta siirtyvinä tehtävinä perustettava virasto hoitaisi elintarvikkeiden ja maa- ja metsätalouden tuotantopanosten turvallisuuden ja laadun, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kasvinterveyden valvontaan liittyviä johto-, suunnittelu- ja ohjaustehtäviä sekä eräitä operatiivisia valvontatehtäviä kuten lihantarkastusta, kasvintarkastusta ja eläinlääkinnällistä rajatarkastusta. Elintarviketurvallisuusvirastosta uuteen virastoon siirtyisi mittava laboratoriotoiminta, johon sisältyy laboratorioanalyysien lisäksi tieteellistä tutkimusta ja riskinarviointia. Maaseutuvirastosta siirtyvistä tehtävistä pääosa liittyy toimintaan Suomen maksajavirastona, joka vastaa Euroopan unionin maatalouden tukirahaston ja maaseuturahaston varojen maksamisen ja käytön asianmukaisesta hallinnosta ja valvonnasta. Perustettava virasto vastaisi myös tukijärjestelmien sekä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimeenpanon suunnittelusta, toteutuksesta, seurannasta, ohjauksesta ja valvonnasta. Oman toimialansa ulkopuolisina tehtävinä virasto hoitaisi eräitä metsä-, kala- ja riistatalouteen liittyviä tehtäviä.

Uuteen virastoon siirrettäisiin Maanmittauslaitoksen tietotekniikkapalvelukeskuksesta (Mitpa) tehtävät, jotka liittyvät tietohallinnon palvelujen, erityisesti toimialariippuvaisten tietojärjestelmiin ja tietotekniikkaan liittyvien asiantuntijapalvelujen, tuottamiseen perustettavalle virastolle ja muille hallinnonalan virastoille ja laitoksille. Mitpan asiakasvirastoille suunnatusta IT-palvelutuotannosta noin 60 prosenttia koostuu yhdistettäville virastolle tuotettavista palveluista ja jäljelle jäävä 40 prosenttia pääosin Luonnonvarakeskukselle sekä maa- ja metsätalousministeriölle tuotettavista palveluista.

Muutos selkeyttäisi maatalous- ja elintarvikehallinnon tietojärjestelmien kehittämiseen liittyviä rooleja ja mahdollistaisi järjestelmien kehittämisen paremmin kokonaisuutena. Keskittämällä kehityshankkeiden johtaminen ja hankkeisiin liittyvät vastuut paremmin yksiin käsiin ja mahdollistamalla aiempaa joustavampi resurssien käyttö muutos olisi omiaan turvaamaan häiriötöntä toimintaa muun muassa maatalouspolitiikan ohjelmakausien vaihtuessa. Muutos tukisi toi-

mialan digitalisaatiota ja sähköisten palvelujen kehittämistä. Uudistuksessa tärkeänä tavoitteena on turvata myös perustettavan viraston ulkopuolisille tahoille tuotettavan palvelun laatu.

Ruokavirastoon ehdotetaan siirrettäväksi Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta kasvinsuojeluaineiden käytön valvontaan liittyvät tehtävät. Nyt valvonnan ohjausta annetaan Maaseutuvirastosta ympäristökorvaukseen liittyvän valvonnan osalta ja Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta täydentävien ehtojen valvonnan ja muun valvonnan osalta. Muutos kokoaisi ohjauksen yhteen.

Ruokavirastosta annettava laki sisältäisi säännökset viraston toiminnan yleisistä puitteista sekä kokoavat säännökset viraston vastuulle kuuluvista pääosin erityislaeissa säädetyistä tehtävistä. Lakiin sisältyisivät myös laboratoriotoiminnan ja tieteellisen tutkimuksen riippumattomuuden ja tilastotuotannon asianmukaisuuden kannalta tarpeelliset säännökset, jotka koskevat näihin toimintoihin liittyvien tehtävien sekä valvontatehtävien toiminnallista eriyttämistä toisistaan. Lain säännökset osaltaan turvaisivat maksajaviraston vastuulle kuuluvien tehtävien organisoinnin tavalla, joka täyttää unionin lainsäädännön vaatimukset.

Ruokavirastosta tulisi valtion keskushallintoon lähes tuhannen henkilön asiantuntijaorganisaatio, jossa yhdistyisi laaja alkutuotannon ja elintarvikealan osaaminen. Tehtävät siirtyisivät lakkautettavista virastoista ja Maanmittauslaitoksesta uuteen virastoon valtion vuosia 2019—2022 koskevan julkisen talouden suunnitelman mukaisine toimintameno-määrärahoineen. Elintarviketurvallisuusviraston ja Maaseutuviraston henkilöstö sekä Maanmittauslaitoksen siirtyviä tehtäviä hoitava henkilöstö siirtyisi perustettavaan virastoon valtion virkamieslain (750/1994) säännösten sekä Ruokavirastosta annettavan lain siirtymäsäännösten mukaisesti. Tehtävien häiriöttömän siirtymisen varmistamiseksi uuden viraston pääjohtajan virka samoin kuin viraston hallintojohtajan virka perustettaisiin ja täytettäisiin ennen lain voimaantuloa.

Viraston toimipaikoista ei säädettäisi esitetyssä laissa, vaan niistä päätettäisiin valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annetun lain (362/2002) mukaisesti. Alueellistamisen koordinaatioryhmä on puoltanut ehdotusta Seinäjoesta viraston päätoimipaikkana todeten, ettei erillistä sijoittamisselvitystä tarvita. Organisaatiouudistus ei kuitenkaan merkitsisi henkilöstön keskittämistä, vaan yhdistettävien virastojen ja toimintojen nykyinen laaja toimipaikkaverkosto säilyisi.

Esitykseen sisältyy viisi liitännäislakia. Kasvinsuojeluaineista annettua lakia (1563/2011) ja maatalouden tukien toimeenpanosta annettua lakia (192/2013) muutettaisiin kasvinsuojeluaineiden käytön valvontaa koskevasta ehdotuksesta johtuen. Metsänviljelyaineiston kaupasta annettua lakia (241/2002), taimiaineistolakia (1205/1994) ja hukkakauran torjunnasta annettua lakia (185/2002) muutettaisiin vanhojen Elintarviketurvallisuusvirastoa edeltäneeseen Kasvintuotannon tarkastuskeskukseen viittaavien säännösten päivittämiseksi.

Esitys perustuu virastojen yhdistämistä varten perustetussa hankkeessa tapahtuneeseen ja sitä edeltävään selvitystyöhön. Hankeorganisaation toimielimissä on yhdistettävien virastojen ja niiden henkilöstön edustus. Esitystä on käsitelty maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan yhteistoimintaelimessä, ja se on ollut laajalla lausuntokierroksella.

Esitys liittyy valtion vuoden 2019 talousarvioesitykseen. Hankkeella on kytkentä maakuntauudistuksen toisen vaiheen hallituksen esitykseen, joka on tarkoitus antaa eduskunnalle maaliskuussa. Esitykset on kuitenkin valmisteltu siten, ettei samaa lainkohtaa ehdoteta muutettavaksi molemmissa esityksissä. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2019.